

М. В. Грищенко

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ ОФИЦЕРОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ ПО ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМ СИТУАЦИЯМ

Профессиональная самореализация как процесс развития своей личности включает в себя несколько аспектов, одним из которых является ценностно-смысловая сфера личности. Понимание значимости проблемы совершенствования профессиональной деятельности с целью повышения уровня компетентности будущих специалистов Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям ставит вопрос о первостепенной важности выявления и изучения системы ценностных и смысловых ориентаций специалистов в зависимости от их личностной направленности. В статье приведены результаты эмпирического исследования изучения проявлений профессиональной самореализации офицеров системы ДСНС. Полученные результаты свидетельствуют, что офицеры имеют высокий уровень самореализации, это проявляется в их заинтересованности в собственном совершенствовании в рамках выбранной профессии и в осознании опасных сторон профессии, что является хорошей основой для дальнейшего совершенствования офицерами собственных навыков и улучшения всей службы в целом.

Ключевые слова: самореализация, самоактуализация, ценностные ориентации, Государственная служба Украины по чрезвычайным ситуациям, профессиональная деятельность.

М. V. Hryshchenko

VALUE ORIENTATIONS AS INDICATOR OF PROFESSIONAL SELF-FULFILLMENT OF OFFICERS OF CIVIL SERVICE OF UKRAINE FOR EMERGENCY SITUATIONS

The article deals with value orientations of the officers of Civil Service of Ukraine for Emergence Situations. The specific character of their work determines the specific requirements for the officers' personalities as long as they often have to work in emergency situations, under conditions of space and time limits which requires taking quick actions. So, an officer of Civil service of Ukraine must be able to carry out organization and management of unit's actions; to analyze, reveal the reasons for emergency situations, develop and undertake different measures for avoiding them; to work with people, make them work more quickly; to communicate with the Executive Board, subordinates, representatives of the government; etc. As for the issues of the officers' self-fulfillment and value orientations, it should be noted that professional self-fulfillment as a process of personal development includes several aspects, one of which is the value-sense sphere of a personality. Understanding the importance of the problem of improving the workflow (in order to increase the level of competence of future professionals of the Civil Service of Ukraine for Emergency Situations) raises the question of great importance of identification and research of the system of values and semantic orientations of specialists depending on their personal orientation. The results of the empirical study indicate that officers have a high level of self-fulfillment; it is manifested in their own interest in the improvement in their chosen profession, and in the awareness of dangerous side of their profession. It also should be noted that serving in the Civil Service of Ukraine for Emergency Situations is carried out in the framework of strict management system: hierarchy and subordination, which additionally complicates the professional development and professional growth of our employees. Self-esteem plays a significant role in the life of each officer, because not only the psychological climate of the team depends on how a person perceives himself/herself, but also his/her professional career. Ability to establish professional contacts with people met on a professional way, to help and to fulfill the professional duties has the same importance in the lives of employees, as self-esteem. The study shows that the officers of the Civil Service of Ukraine for Emergency Situations have in the most part a high level of self-fulfillment, there is a good basis for further improvement of the officers' own skills and improving the service as a whole.

Keywords: Self-realization, self-actualization, values, Civil Service of Ukraine of Emergency Situations, professional activity.

Подано до редакції 12.06.14

УДК: 159.923

О. О. Зарецька

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ І ВІЧНІ ЦІННОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ РЕФЛЕКСІЇ В ІНТЕРНЕТ-ІНТЕРВ'Ю

Роботу присвячено аналізу ціннісних пріоритетів в уявленнях дорослої людини про особистісне зростання на підставі нарративів, отриманих під час письмового (через електронну пошту) опитування відносно особистісного розвитку і зростання людини. Аналіз спирається на виявлену та упорядковану множину смислів, з яких у сукупності складається поняття "особистісне зростання" в сучасній психології. Виділені теоретичним і емпіричним шляхом концепти об'єднані у групи. Отримані результати можуть бути використані у подальших дослідженнях теоретичного і прикладного характеру.

Ключові слова: цінності, уявлення, особистісне зростання, опитування, нарратив.

Постановка проблеми. Рефлексію дорослою людиною свого особистісного зростання як певний аспект усвідомлення себе можна вважати одним з найменш досліджених аспектів проблеми особистісного розвитку. Складне, за природою наближене до міфу, психічне утворення – уявлення людини про свою власну особистісну динаміку – ще й досі не має загальноприйнятої шкали оцінки, дослідження його є значною мірою проблематичним. Щоб це завдання могло стати вирішуваним, перспективним ми вважаємо використання психогерменевтичного підходу, один з принципів якого можна, за Н. В. Чепелевою [11, с. 128], сформулювати так: виразити і дати можливість зрозуміти невимовне, непереказане можна, якщо розкласти, розгорнути це непереказане у наратив.

Дослідження зосереджено на аналізі смислових складових аксіологічного аспекту уявлень дорослої особи про особистісне зростання. Особистісне зростання і розвиток ґрунтуються на засвоєнні особистістю нових цінностей, зміні ціннісної структури особистості. Ціннісний компонент є, на наш погляд, найвагомим у структурі особистісних складових процесу розвитку особистості, а досліджень аксіологічного аспекту уявлень людини, зокрема в контексті особистісного зростання, практично немає. Ставлення ж дорослої людини до свого індивідуального особистісного зростання, наскільки нам відомо, ніколи не було предметом спеціального дослідження. Це обумовлює актуальність і нагальність досліджень з такої проблематики.

Мета даної роботи полягає у дослідженні уявлень дорослої людини про вічні цінності у контексті її уявлень про особистісне зростання. Використання в якості об'єкту дослідження індивідуального наративу особистісного зростання дає можливість "доторкнутися" до цієї глибоко інтимної речі. Завдання опитування, яке проводилося через електронне листування, полягало у тому, щоб "розговорити", "розписати", заохотити дорослу людину породити думки з цього приводу і бажати ними поділитися. Наратив, що втілює і віддзеркалює суб'єктивне уявлення людини про свої життєві ситуації, життєві здобутки, пов'язані зі зростанням як особистості, – "наратив особистісного зростання" – це варіант Я-наративу, в якому "сито" відбору подій власного життя налаштоване певним чином.

Методика дослідження. В ході проведеного нами раніше емпіричного дослідження життєвих контекстів особистісного зростання ([4] – [9]) було опитано дорослих різного віку відносно їх уявлень про особистісне зростання, подальше осмислення матеріалів чого і дало поштовх для даної роботи. Ракурс, який цікавив нас, – це глибинний відгук життєвої ситуації у самих структурах особистості, що дав поштовх особистісному "зльоту". При проведенні опитування акцент було зроблено на з'ясуванні уявлень дорослих про можливість і сутність змін особистості протягом життя людини, про те, як вони розуміють особистісне зростання і які життєві обставини цьому сприяють. Аналіз уявлень людини здається нам більш суттєвим, ніж суто біографічна "канва життя", адже головне значення для людини мають не самі події, що відбуваються з нею, а той смисл, який вона надає цим

зовнішнім обставинам, а також ті ситуативні смислові єдності, які виникають на основі осмислення ситуації, – переживання, дії, вчинки, мотиви, прагнення тощо [12, с. 128].

В опитуванні, яке проводилося переважно у письмовій формі (через інтернет-листування), взяло участь близько 100 дорослих людей "інтелігентних" професій (трохи більше половини – жінки). Обставини особистісних змін, що стали з точки зору опитуваного, проявом особистісного зростання, виявлялися самим суб'єктом під час ініційованої інтерв'юером рефлексії, наративізувалися і в такому вигляді ставали об'єктом аналізу дослідника. Основним методичним засобом було поступове нарощування і відтворення "розірваного" наративу, породжуваного опитуваним і відтворюваного дослідником за матеріалами неодноразових усних та письмових бесід з кожним опитуваним [6].

Різні аспекти проведеного дослідження знайшли відображення у низці наших публікацій. З когнітивної точки зору особистісне зростання можна розглядати як перебудову ціннісної системи індивіда. Особистісне зростання вносить певні зміни у соціальні смислові орієнтації особистості, які, за Б. С. Братусем, представлені у вигляді вищих ціннісних утворень особистості – ідеалів, норм, цінностей, а також змінюють стійкі особистісні смисли, вплетені в загальну структуру смислової сфери людини, та особисті цінності – усвідомлені, прийняті людиною найзагальніші смисли її життя. Смисл розглядається нами як рушійна сила особистісних змін. Зустріч зі Смишлом – подія на шляху розвитку особистості. Хто не вбачає Смишлу – не отримує шансу. Для того, щоб процес пішов, в особистості має бути точка зростання, "дрімаюча брунька", яка пробудиться під краплею зустріненого Смишлу.

Ми зробили спробу проаналізувати смислове наповнення поняття "особистісне зростання" у сучасному психологічному дискурсі – як "базу" і точку відліку для проведення аналізу розуміння особистісного зростання опитуваними. Розглянемо деякі найбільш важливі з нашої точки зору смислові складові виявленого нами наукового "дискурсу особистісного зростання" (посилання не наводяться, оскільки дискурс будувався на широковідомих класичних психологічних дослідженнях), проводячи паралель з відповідними смислами у наративах опитуваних.

Цінності, які сповідує людська особистість, – наявність самої категорії "цінності" у індивідуальному смислово-полі, пріоритет певних цінностей, засвоєння "буттєвих" цінностей, – безумовно, центральна смислова ланка дискурсу. За А. Маслоу, пошук так званих "буттєвих" (від "буття"), "граничних" цінностей (істини, справедливості, добра, досконалості, простоти, смислу існування, тощо), які є справжніми, автентичними і не можуть бути зведеними до чогось більш високого, допомагає людині актуалізувати себе і тим самим сприяє її особистісному розвитку. Буттєві цінності не просто засвоюються і сповідаються: якщо вони засвоєні людиною і стали її сутністю, вона все своє життя міряє за цією шкалою. Про це свідчить і аналіз емпіричного матеріалу, отриманого при

опитуванні (тут і далі уривки з нарративів наводяться мовою оригінала і оформлюються курсивом в лапках): *"Постоянная переоценка принципов, расстановка приоритетов"; "Не насильственное ("так надо", "долг") и не спонтанное (порыв души) стремление быть милосердным"; "Чем больше проходит времени, тем больше ценим доброту, проснувшись души для любви, понимания, терпения, благодарности всему сущему"*.

Дуже важливою є націленість особистості на пошук смислу життя: усвідомлення цілей життя, напрямку розвитку; орієнтація на духовні дороговкази і моральні, естетичні потреби людини: віру, красу, добро, любов, свободу, істину, самопізнання, здоров'я, сім'ю, честь, пізнання тощо – все це запезпечує наявність мотивів особистісного зростання. За Ніцше, "той, хто має навіщо жити, винесе будь-яке як". Але не можна розуміти цінності в термінах простого самовиразу людини; смисл є не просто виходом за межі власного існування, а швидше тим, що протистоїть існуванню. В. Франкл вважає, що ми не обираємо смисл нашого існування, а скоріше виявляємо його. А. Маслоу стверджує, що саме буттєві цінності є смислом життя для більшості людей, хоча багато хто навіть не усвідомлює цього – не усвідомлює своїх метапотреб (термін А. Маслоу) займатися чимось таким, чому вони могли б себе присвятити, що вони могли б обожнювати, любити, чому б вклонилися. Метапотребі формують у людини мотив зростання і віддалені цілі, пов'язані з намаганням актуалізувати свій власний людський потенціал. Незадоволення метапотреб, що його людина часто не помічає і не усвідомлює, пригнічує особистісне зростання.

Можна, мабуть, стверджувати, що з постановки перед собою питання про смисл життя і починається особистісний розвиток людини. Проте, сам вихід на питання такого рівня вже є ознакою досягнення особистістю у її індивідуальному розвитку відповідного рівня: *"Видимо, это связано с поиском смысла жизни, своей жизненной цели"; "Неуклонно быстро любая ситуация раскладывается на молекулы ощущения себя в добре и зле (эти критерии берутся не обязательно из окружающего социума), на ощущения своего личностного бытия в мироздании. И при этом всегда остается место сомнениям ... если личность стремится к самоусовершенствованию ... Чаще всего, из вороха мыслей и лохмотьев всего пережитого в жизни, формируются чистые, ограненные кристаллы... первых азбучных истин библейских заповедей... знаний, которые нам с детства преподносили на блюде, но, видимо, личность должна пройти (или не пройти) определенный путь для того, чтобы удостовериться в истинности предложенных нам чистых знаний. Для такого изменения совсем не обязательно быть верующим человеком, можно им не быть, но иметь соответствующую планку своего сознания"*.

Розвиток самосвідомості, який теж є найважливішою складовою особистісного зростання, відбувається через: самосприйняття, формування образу "Я"; усвідомлення наявності особистісних новоутворень; зміну стосунків людини зі своїм минулим досвідом; освоєння аутонарації як дієвої технології самоусвідомлення особистості та зміну своєї біографії за

рахунок її переосмислення. З появою і розвитком самосвідомості, за Л. С. Виготським, стає можливим оволодіння особистістю процесом розвитку власної особистості, активне і цілеспрямоване її самовиховання, вклад минулого досвіду у особистість стає керованим самою особистістю, стає її функцією. За образним виразом О. М. Леонтєва, дуже співзвучним сучасним постмодерністським та конструктивістським настроям є те, що людина скидає з себе вантаж своєї біографії. Опитувані виявились свідомими щодо цього: *"У каждого человека в жизни есть вещи, какие-то события, которые запоминаются ярче остальных. В течение всей жизни под влиянием каких-то ассоциаций мы вспоминаем об этих событиях ... любое новое воспоминание дает совершенно иную оценку нашего поведения в том далеком событии. Никто и никогда не обошелся без внутренней коррективы, которая "пересмотрела" наши действия. Но почему это происходит, ведь в тех событиях были именно мы, не кто-то другой... Да потому, что мы уже совершенно другие"*.

З розвитком самосвідомості пов'язане усвідомлення себе як особистості: розвиток відчуття своєї ідентичності, усвідомлення своєї особистісної особливості, значущості і людської гідності (з нарративів: *"Понять: кто я. Что я могу. Кому и зачем я могу"; "Усвідомлення своєї особливості, свого особливого обдарування і того, що ця видатна якість особистості не використовується, не працює. Підсвідоме очікування можливості дати розкритися сповна цій якості особистості, дати їй розквітнути. Коли вийшло реалізувати цю здібність, купаюся у хвилях успіху, перемагаю, завойовую, отримуючи задоволення, відчуваючи власну включеність"*). Перелічимо деякі пов'язані з усвідомленням себе як особистості цінності, які наявні і в науковому психологічному дискурсі, і в індивідуальних нарративах опитуваних, навіть коли назва тієї чи іншої якості з наведених нижче не формулюється опитуваними у такій формі. Це "авторство" особистості: готовність бути суб'єктом будь-яких обставин, редактором і аналітиком свого життя; власна повага до особистості, її глибинне "піднесення"; психологічна незалежність і самодостатність: нонконформізм, самостійність, відхід від переважної чи значущої керованості "не своїми" програмами поведінки ("особистісним міфом", "сценарною матрицею", "базовими концепціями", "ірраціональними переконаннями", "патогенними переконаннями", "поведінковими паттернами", "фіксованими ідеями" тощо); здатність до самокерованості і самопроекування; сміливість бути чесним перед собою: врахування голосу свого "Я"; адекватна самооцінка власної особистості (занизька, так само як і нарцисизм, не сприяють розвитку особистості); відмова від ілюзій, від помилкових уявлень про себе; розуміння того, що не є твоєю потенціальністю.

Важливою складовою процесу особистісного зростання є потреба у самоактуалізації: свідомий вибір особистістю можливості зростання, усвідомлення власного актуалізуючого потенціалу, актуалізуючий спосіб життя, активна актуалізація своїх можливостей і реалізація своїх потенційних здібностей, розуміння своїх потенціальностей (як сформульовано в одному з нарративів, *"Поставленные задачи заставляют действо-*

вать, а значит развиваться"). Сюди ж можна віднести налаштованість особистості на свідоме самовдосконалення, активну позицію особистості щодо себе. При такому настрої особистості навчання перетворюється у свідому роботу над собою, своїм внутрішнім потенціалом; особистість стає здатною до свідомого самопроекування (цитати з наративів: "Гармонизація себе в житті", "Это всякая позитивная работа над собой, развитие интеллекта, творческого желания помогают окружающим"). Додамо: розсування меж, розширення можливостей, підключення принципово нових шляхів розвитку; наявність суперзадачі, супермети у людини, усвідомлене прагнення самореалізації ("Человек должен реализовать себя. Если он не реализован – он начинает болеть или еще что-нибудь"; "Рефлексия способствует сознательному определению целей и задач, требующих прыгнуть выше головы").

Концентрація особистості на меті, якої вона варта, розвиток процесу цілеутворення, зміна ієрархії цілей, розвиток дій суб'єкта, що визначаються не наявним, а сутнім – наступна група ціннісних смислів, виявлених як у науковому психологічному дискурсі, так і у наративах особистісного зростання, отриманих емпіричним шляхом: "Расправит крылья – и лететь! В любую погоду, с любым настроением, главное – чтобы не потерять цель!"; "Личность это совокупность целей ..., процессов их достижения ..., ресурсов. <особистісне зростання – це> ...повышение процента достижения наиболее важных целей, обогащение набора целей в сторону более универсальных и совокупности процессов в сторону более эффективных"). Сюди ж можна віднести усвідомлення життєвого шляху: осмислення мотивів життєдіяльності; постановку і реалізацію високих життєвих цілей; осмислення життєвих перспектив ("Меняется самосознание себя в мире, в социуме"), знаходження своєї життєвої справи, у якій особистість значуща ("Биография интересов и их осуществление на практике, в течение жизни").

Процес особистісного зростання передбачає і усвідомленість етичних та моральних норм, в які вірить та яких намагається дотримуватися людина – в тому числі у прийнятті рішень, у відношенні до добра і зла, у стосунках з іншими людьми, у процесах, де задіяні гроші, розваги, тощо ("Личностный рост может быть охарактеризован как увеличение значимости и полезности человека для окружающих", "Что меняется в личности? Да конечно моральные критерии! Чем больше человек стремится познать, тем четче в его внутреннем храме проявляются морально-этические ценности!").

Не перелічуючи всі виділені смислові компоненти дискурсу особистісного зростання, проілюструємо ще яскраво відображену у наративах опитуваних спрямованість на творення (рос.: созидание), підключення творчості у ставленні до своїх особистісних проблем ("Породил новое, дал жизнь новому, увидел новый смысл и – открываются небеса! Ощущение такое. Ощущение новой личности в себе, своего собственного расширения"; "Среди жизненных обстоятельств, которые способствуют личностному развитию, я бы, пожалуй, выделила такие, в которых человек обязательно должен проявляться творчески,

что-то создавать, и не важно на уровне идеи или трудом воплощая в жизнь пусть даже чужую идею"); зауважимо, що важливо, щоб це було саме творче настановлення, а не (за влучним формулюванням С. Д. Максименко) "квазітворча активність в нібі-мистецтві" [10]; соціальну зрілість, готовність прийняти на себе відповідальність за себе і інших ("полезность для докілья"); певні життєві вміння, що супроводжують розвиток особистості (визначення цілей, стратегічних напрямків, пошук нових схем вирішення проблем, навички та вміння спілкування, вміння і готовність до розв'язання конфліктів, тощо); рівень інтелектуального розвитку; розвиток певних особистісних рис, що цінуються у людській спільноті і визначають статус людини у соціумі: чесність (відвертість, щирість, автентичність); доброта, милосердя; усвідомленість (реактивність, жвавість, інтерес); свобода (спонтанність, відкритість) ("В моем представлении (в идеальном мире) личностный рост – это устремление к личной свободе ... В реальном мире – это сделки, когда ты попадаешь в рабство в одном ради свободы в чем-то другом"); довіра (віра); емпатія; здатність до поваги; здатність до розуміння; непатерналізм; лідерські якості; незалежність (в тому числі внутрішня незалежність від обставин, оточення, влади, соціуму, статусу, стану здоров'я, тощо); твердість позиції; альтруїзм; несхильність до міфологізованості; готовність до ризику; самостійність; уміння "тримати удар" життєвих обставин, стійкість; незламність, непохитність у своїй націленості "мати задачу в голові" за любых обставин (не упертість!); володіння собою, стримування власних імпульсів; комунікативність; критичність (в тому числі і до себе); здатність виражати почуття; здатність направляти і вести за собою; турботливість; допитливість, цікавість до всього нового; вольові якості, усвідомлена протидія обставинам.

Висновки.

Наведені вище результати аналізу смислового наповнення поняття "особистісне зростання", отримані на основі теоретичного і емпіричного матеріалу, безумовно, не вичерпують змісту цього поняття у психологічному дискурсі, проте вони відіграли роль орієнтирів при аналізі результатів проведеного опитування, структуруючи координатну сітку для подальшого порівняльного аналізу як теоретичного наповнення відповідних понять, так і індивідуальних смислів, "витагнутих" за допомогою певних методик обробки наративів з матеріалів опитувань, де задіяний аксіологічний вимір. Аналіз кореляції смислового наповнення індивідуальних дискурсів із загальнонауковим може бути дуже корисним в освітньому процесі: він може дозволити конкретизувати особистісні "лакуни" і зробити психологічний супровід процесів навчання більш ефективним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братусь Б. С. Аномалии личности / Братусь Борис Сергеевич. – М., 1988. – С. 100-101.
2. Зарецька О. О. Деякі методологічні зауваження щодо “розірваного наративу” у психогерменевтичних дослідженнях / Олена Олександрівна Зарецька // Мова і культура (науковий журнал). – К.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. 10 (135). – С. 57-64.
3. Зарецька О. О. Життєві контексти особистісного зростання: аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників [Електронний ресурс] / Олена Олександрівна Зарецька // Технології розвитку інтелекту. – Київ, 2013 – Том 1. – № 4. – 2013. – Режим доступу: http://psytir.org.ua/upload/journals/4/authors/2013/Zaretska_Olga_Oleksandrivna_Zhyttyevi_konteksty_osobystisnogo_zrostannya_analiz_zovnishnih_i_vnutrishnih_chynnykiv.doc.
4. Зарецька О. О. Життєві обставини і особистісний розвиток: підхід з позицій психологічної герменевтики / Олена Олександрівна Зарецька // Наук. студ. із соц. та політ. психол.: зб. статей / НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології; ред. рада: М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін. – К.: Міленіум, 2011. – Вип. 25 (28). – С. 31–38.

REFERENCES

1. Bratus, B. S. (1988). *Anomalii lichnosti [Abnormalities of personality]*. Moscow [in Russian].
2. Zaretska, O. O. (2009). Deiki metodolohichni zauvazhennia shchodo "rozirvanoho naratyvu" u psykhohermenevtychnykh doslidzhenniakh [Some methodological remarks about "the broken narrative" in psychohermeneutics studies]. *Mova i kultura – Language and culture*, 12, 57-64. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraha [in Ukrainian].
3. Zaretska, O. O. (2013). Zhyttievi konteksty osobystisnogo zrostannia: analiz vnutrishnikh ta zovnishnikh chynnykiv [Life contexts of personal growth: analysis of internal and external factors]. *Tekhnolohii rozvytku intelektu – Intelligence development technologies*, 4. Kyiv. Retrieved from http://psytir.org.ua/upload/journals/4/authors/2013/Zaretska_Olga_Oleksandrivna_Zhyttyevi_konteksty_osobystisnogo_zrostannya_analiz_zovnishnih_i_vnutrishnih_chynnykiv.doc [in Ukrainian].
4. Zaretska, O. O. (2011). *Zhyttievi obstavyny i osobystisnyi rozvytok: pidkhid z pozysii psykholohichnoi hermenevtyky [Life circumstances and personal development: an approach from the standpoint of psychological hermeneutics]*. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
5. Zaretska, O. O. (2013). Naratyvni praktyky osobystis-

noho zrostannia doroslykh [Narrative practices of adults' personal growth]. *Rozuminnia ta interpretatsiia zhyttievoho dosvidu yak chynnyk rozvytku osobystosti: monohrafiia – Understanding and interpretation of experience as a factor of personal development: monograph*. N. V. Chepelieva (Ed.). Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].

6. Maksymenko S. D. Genetyko-modeliuiuchiy metod i psykholohiia osobystosti [Genetic and modeling method and personality psychology]. *Proceedings of II Vseukrainskoho psykholohichnogo konhresu, prysviachenoho 110 richnytsi vid dnia narodzhennia H. S. Kostiuka (19-20 kvitnia 2010 roku)*. – Т. 1. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – С. 16-24.

7. Chepelieva, N. V. Obshchaya kharakteristika narrativnoy psikhologii / Natalya Vasylievna Chepelieva // Problemy psikhologicheskoy hermenevtyki. Pod red. Natalya Vasylievny Chepelievy. – К.: Издательство Национального педагогического университета им. Н. П. Драгоманова, 2009. – С. 127–134.

8. Chepelieva, N. Zhittieva sytuatsiia osobystosti / Natalya Vasylivna Chepelieva // Osnovy praktichnoy psikhologii: [Pidruchnyk] / Vitaliy Grigoryovych Panok, Tetiana Mykhailivna Tytarenko, Natalya Vasylivna Chepelieva ta in. – К.: Lybid, 1999. – С. 112-135.

noho zrostannia doroslykh [Narrative practices of adults' personal growth]. *Rozuminnia ta interpretatsiia zhyttievoho dosvidu yak chynnyk rozvytku osobystosti: monohrafiia – Understanding and interpretation of experience as a factor of personal development: monograph*. N. V. Chepelieva (Ed.). Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].

6. Maksymenko, S. D. (2010). Henetyko-modeliuiuchiy metod i psykholohiia osobystosti [Genetic and modeling method and personality psychology]. *Proceedings of II Vseukrainskoho psykholohichnogo konhresu, prysviachenoho 110 richnytsi vid dnia narodzhennia H. S. Kostiuka (19-20 kvitnyia 2010 roku) – Proceedings of the II All-Ukrainian psychological congress devoted to the 110th anniversary of H. S. Kostiuk (19-20 April 2010)*, 1, 16-24. Kyiv: DP “Informatsiino-analitychne ahentstvo” [in Ukrainian].

7. Chepelieva, N. V. (2009). *Obshchaya kharakteristika narrativnoy psikhologii [General characteristics of narrative psychology]*. Kyiv: Izdatelstvo Natsionalnogo pedagogicheskogo universiteta im. N. P. Dragomanova [in Russian].

8. Chepelieva, N. V., Panok, V. H., Tytarenko, T. M., & et al. (1999). *Zhyttieva sytuatsiia osobystosti [Life situation of a person]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

О. А. Зарецкая

ЛИЧНОСТНЫЙ РОСТ И ВЕЧНЫЕ ЦЕННОСТИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ РЕФЛЕКСИИ В ИНТЕРНЕТ-ИНТЕРВЬЮ

Работа посвящена анализу ценностных приоритетов в представлениях взрослого человека о личностном росте на основании нарративов, полученных во время письменного (по электронной почте) опроса относительно личностного развития и роста человека. Анализ опирается на выявленное и упорядоченное множество смыслов, из которых в совокупности складывается понятие "личностный рост" в современной психологии. Выявленные теоретическим и эмпирическим путём концепты объединены в группы. Полученные результаты могут быть использованы в дальнейших исследованиях теоретического и прикладного характера.

Ключевые слова: ценности, представления, личностный рост, опрос, нарратив.

O. O. Zaretska

PERSONAL GROWTH AND ETERNAL VALUES THROUGH THE PRISM OF REFLECTION IN THE INTERNET INTERVIEW

This paper analyzes the eternal values in human perceptions about personal growth based on narratives obtained during e-mail survey of adults concerning personal growth and development. In order to have a "framework" for analyzing the understanding of personal growth by the respondents a set of meanings which together develop the concept of "personal growth" was identified and structured in modern psychology. Results are presented in the theoretical scheme where concepts are related to the meaning of the relevant quotations from the narratives of the respondents. The concepts are arranged in groups, the main of which are: the assimilation of "existential" values; focus on the search for the meaning of life; development of self-consciousness; awareness of themselves as individuals; the need for self-actualization; focus on goals; ethical and moral standards; the higher emotions; focus on creation; social maturity; certain life skills and level of intellectual development; the development of certain personality traits and volitional qualities. It was found that the semantic components of personal growth discourse are: focus on the creation; social maturity, willingness to take responsibility for oneself and others; certain life skills that accompany the development of an individual; level of intellectual development; development of certain personality traits that are valued in the human community and determine the status of man in society: honesty, kindness, goodness; awareness; freedom; trust (faith); empathy; ability to respect; ability to understand; leadership skills; independence; hardness of positions; altruism; willingness to take risks; independence; ability to "take a punch" of circumstances, sustainability; invincibility, steadfastness in one's focus; self-control, control of one's impulses; communicability; criticism; ability to express feelings; ability to direct and lead; caring; curiosity, interest in everything new; volitional quality, conscious opposition to the circumstances etc. The results obtained in the analysis, lay the foundation for further theoretical and applied research.

Keywords: values, perceptions, personal growth, survey, narrative.

Подано до редакції 21.07.14
